

Crisia

Vol. LV, Supliment nr. 1, 2025

INTERFERENȚE. TRECUT, PREZENT, VIITOR

Lucrările Sesiunii Internaționale de Comunicări Științifice
a Muzeului Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal
10-11 octombrie 2025

Coordonatori:

Gabriel Moisa • Sorin Șipoș

Colectiv redacțional:

**Gruia Fazecaș • Florina Ciure • Ioan Goman
Cornel Abrudan • Ioan Ciorba**

Editura Muzeului Țării Crișurilor
Oradea, 2026

CLUJUL UNIVERSITAR ȘI DIALOGUL ȘTIINȚIFIC INTERNAȚIONAL ÎN CORESPONDENȚA LUI CONSTANTIN DAICOVICIU (1961–1968)

Mihaela GOMAN*

ACADEMIC CLUJ AND INTERNATIONAL SCIENTIFIC DIALOGUE IN THE CORRESPONDENCE OF CONSTANTIN DAICOVICIU (1961-1968)

ABSTRACT

Constantin Daicoviciu's foreign correspondence from years 1961–1968 reveals itself not merely as an archive of institutional documents, but as a veritable map of the cultural and academic relationships maintained across borders by a prominent figure in Romanian historiography. From close dialogue with the North American academic community—represented by Keith Hitchins, Stephen Fischer-Galați, and Marija Gimbutas—to traditional exchanges with Western Europe involving Franco Sartori and Marcel Renard, and even a surprising opening toward the African and Mediterranean worlds through his connection with Mohammed El Fasi, these letters sketch the portrait of a scholar attuned to the universal pulse of scholarship.

Keywords: Constantin Daicoviciu, University of Cluj, correspondence, letter, international scientific dialogue

Corespondența epistolară a academicianului Constantin Daicoviciu reprezintă nu doar o frescă documentară a evoluției arheologiei și istoriei transilvănene în secolul al XX-lea, ci și o dovadă incontestabilă a ancorării elitei universitare clujene în dialogul științific global. Într-o epocă marcată de profunde transformări geopolitice și de bariere ideologice adesea rigide, scrisorile schimbate de Daicoviciu cu colegi de breaslă, cu precădere de la universități și institute de prestigiu din Europa și S.U.A. depășesc granițele unor simple formalități academice.

Ea scoate în evidență, pe de o parte, personalitatea complexă a rectorului universității clujene din acea vreme, a cărui autoritate științifică a fost recunoscută și validată de importante foruri academice ale vremii, iar pe de altă parte punțile de dialog, pe care acesta a știut să le mențină în mod constant și la cote apreciabile. Prin urmare, perioada anilor 1961-1968 a fost una de apogeu în ceea ce privește dialogul științific internațional al universității clujene, așa cum, de altfel, am putut constata, prin studiul atent al corespondenței lui Constantin Daicoviciu¹. În studiul de față ne propunem să prezentăm câteva scrisori primite de rectorul clujean în perioada amintită, mai exact șapte, care sunt importante atât din perspectiva expeditorilor, dar și a instituțiilor pe care aceștia le reprezintă, de la Universitatea din Padova, Italia, la universități de renume din S.U.A., până la Universitatea din Rabat, din nord-vestul Africii. Cu alte cuvinte, Alma Mater Napocensis a fost antrenată, în această perioadă, într-un circuit științific internațional de o mare anvergură. Prima dintre scrisori, în limba italiană, trimisă „Ilustrului Academician” Constantin Daicoviciu, la data de 6 septembrie 1961², îl are ca expeditor pe Franco Sartori (1922-2004), profesor de istorie greacă și romană la Universitatea din Padova, care îi aducea la cunoștință inițiativa universității și a Institutului de istorie antică de a edita un volum omagial reputatului specialist, în epigrafie latină, Attilio Degrași (1887-1969) și în numele comitetului de organizare îl invita să facă parte din comitetul de onoare. Era un omagiu adus lucrării sale de pionierat închinată inscripțiilor latine din perioada Republicii romane în două volume. O a doua scrisoare, în limba franceză, trimisă profesorului Constantin Daicoviciu, la data de 26 iunie 1962³,

* Universitatea din Oradea; e-mail: mihaela_goman@yahoo.com; ORCID: 0000-0002-1667-9121.

¹ Vezi în acest sens Mihaela Goman, *Orizonturi interdisciplinare în corespondența primită de Constantin Daicoviciu: de la geografie la filologie și arheologie*, în *Analele Universității din Oradea, Fascicola Istorie-Arheologie*, Tom XXXV, 2025, p. 241-249; Idem, *Din corespondența lui Constantin Daicoviciu cu arheologi și istorici români*, în vol. *Vocație și devotament profesional Studii în onoarea lui Aurel Chiriac la 70 de ani* (coord. G. Moisa, I. Goman, S. Șipoș), Supliment nr. 1/2021 *Crisia*, vol. LI, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2021, p. 292-297; Idem, *Din corespondența lui Constantin Daicoviciu cu arheologi și istorici din străinătate*, în volumul *Fragmentarium studii interdisciplinare în onoarea lui Aurel Chiriac* (coord. Gabriel Moisa, Ioan Goman, Sorin Șipoș), Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2016, p. 214-222.

² Scrisoarea trimisă de Franco Sartori, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, *Fondul Constantin Daicoviciu*, C21402 a.

³ Scrisoarea trimisă de Marcel Renard, *Ibidem*, C25458.

Îl are ca expeditor pe Marcel Renard, unul din fondatorii revistei de studii latine *Latomus*, editată de Societatea de Studii Latine din Bruxelles, la acea dată redactor-șef al acesteia, care își manifesta intenția de a publica în „Colecția Latomus” o operă de sinteză despre Dacia romană, pentru realizarea căreia urmau a fi coopțați, alături de profesorul clujean, D. Tudor, E. Condurachi, D. M. Pippidi, un proiect de amploare dacă avem în vedere faptul că erau vizate și alte provincii romane. De menționat este faptul că profesorul Daicoviciu i-a răspuns acestuia prin scrisoarea trimisă în data de 16/17 iulie 1962, așa cum apare notat cu roșu pe scrisoarea lui Renard. Cea de a treia scrisoare, în limba engleză, trimisă rectorului academician Constantin Daicoviciu, la data de 25 martie 1965⁴, îl are ca și expeditor pe Keith Hitckins (1931-2020), profesor de istorie la Universitatea Wake Forest din Carolina de Nord, care își manifesta intenția de a veni în țara noastră, mai precis în Transilvania, pentru a studia mișcarea națională românească de aici, din perioada anilor 1867-1914. De altfel, cercetările sale aveau să se materializeze ulterior în importante volume. A patra scrisoare, în limba franceză, era trimisă rectorului clujean, la data de 22 iulie 1965⁵, de către omologul său, mai exact rectorul Universității din Rabat (Maroc), Mohammed El Fasi, care efectuease o vizită la Universitatea din Cluj, mulțumind deopotrivă colegului său și profesorului Emil Petrovici. A cincea scrisoare, în limba engleză, era trimisă profesorului Constantin Daicoviciu, la data de 11 ianuarie 1967⁶, de către Marija Gimbutas (1921-1994), arheolog și antropolog, de origine lituaniană, de la Universitatea Los Angeles din California. De fapt o scrisoare de răspuns, la cea trimisă de profesorul clujean la data de 29 noiembrie 1967, prin intermediul căreia aceasta își manifesta îngrijorarea față de obiectele trimise muzeului universității americane, care încă nu ajunseră la destinație și totodată spera ca schimbul de publicații cu S.U.A. să continue și pe mai departe. Cea de a șasea scrisoare, în limba engleză, îl are ca expeditor pe William M. Calder III (1932-2022), profesor de greacă și latină la Columbia University din New York și a fost trimisă profesorului academician Constantin Daicoviciu la data de 12 martie 1967⁷, ca răspuns la scrisoarea acestuia trimisă la data de 10 februarie același an. Profesorul american își manifesta intenția de a vizita țara noastră și în mod special Clujul, în vara anului următor, împreună cu colegul său de la Berlin, dr. W. Schindler. Pe de altă parte, menționa faptul că profesorul de la Oxford, Ronald Syme, l-a vizitat acasă și l-a rugat pe această cale să-i transmită calde salutări profesorului clujean. A șaptea scrisoare și ultima avută de noi în vedere, în limba română, îl are ca expeditor pe Stephen Fischer-Galați (1924-2014), istoric american de origine română, de la Universitatea din Colorado, care a corespondat în mod constant cu Daicoviciu și a venit și în țară, inclusiv la Cluj, așa cum reiese de altfel și din cuprinsul scrisorii trimisă acestuia, la data de 15 august 1968⁸. Conținutul scrisorilor este unul scurt și concis, diferă maniera de adresare, dar, în bună măsură, el se circumscrie colaborării științifice universitare.

Corespondența externă a lui Constantin Daicoviciu, din perioada anilor 1961-1968, se dezvăluie nu doar ca o simplă arhivă de documente instituționale, ci ca o veritabilă hartă a relațiilor culturale și academice, pe care o personalitate marcantă a istoriografiei românești le-a întreținut dincolo de granițe. De la dialogul strâns cu mediul universitar nord-american reprezentat de Keith Hitchins, Stephen Fischer-Galați și Marija Gimbutas, trecând prin schimburile clasice cu Occidentul european alături de Franco Sartori și Marcel Renard și până la deschiderea surprinzătoare spre lumea africană și mediteraneană prin legătura cu Mohammed El Fasi, aceste scrisori creionează portretul unui savant conectat la pulsul universal al științei.

Prin aceste „legături epistolare”, Constantin Daicoviciu a depășit constrângerile epocii sale, reușind să mențină școala istorică clujeană în circuitul valorilor academice internaționale și lăsând posterității o valoroasă mărturie a diplomației culturale, în numele științei istorice românești.

⁴ Scrisoarea trimisă de Keith Hitckins, *Ibidem*, C21548.

⁵ Scrisoarea trimisă de Mohammed El Fasi, *Ibidem*, C21523.

⁶ Scrisoarea trimisă de Marija Gimbutas, *Ibidem*, C22062.

⁷ Scrisoarea trimisă de William M. Calder III, *Ibidem*, C21708.

⁸ Scrisoarea trimisă de Stephen Fischer-Galați, *Ibidem*, C21498.

ANEXE

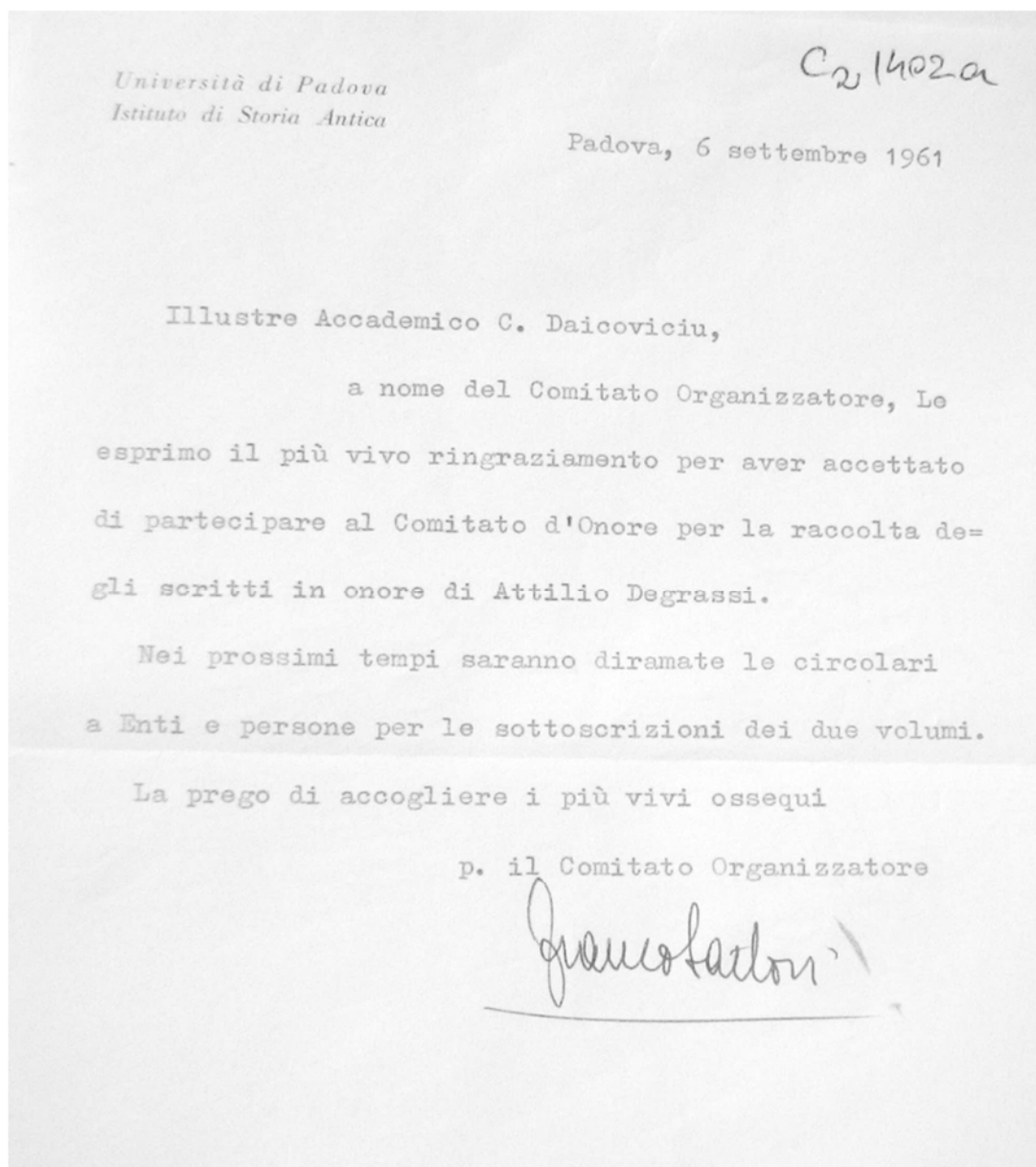

Fig. 1. Scrisoare trimisă de Franco Sartori, profesor la Universitatea din Padova, la data de 6 septembrie 1961 (M.N.I.T., *Fondul Constantin Daicoviciu*, C₂1402 a)

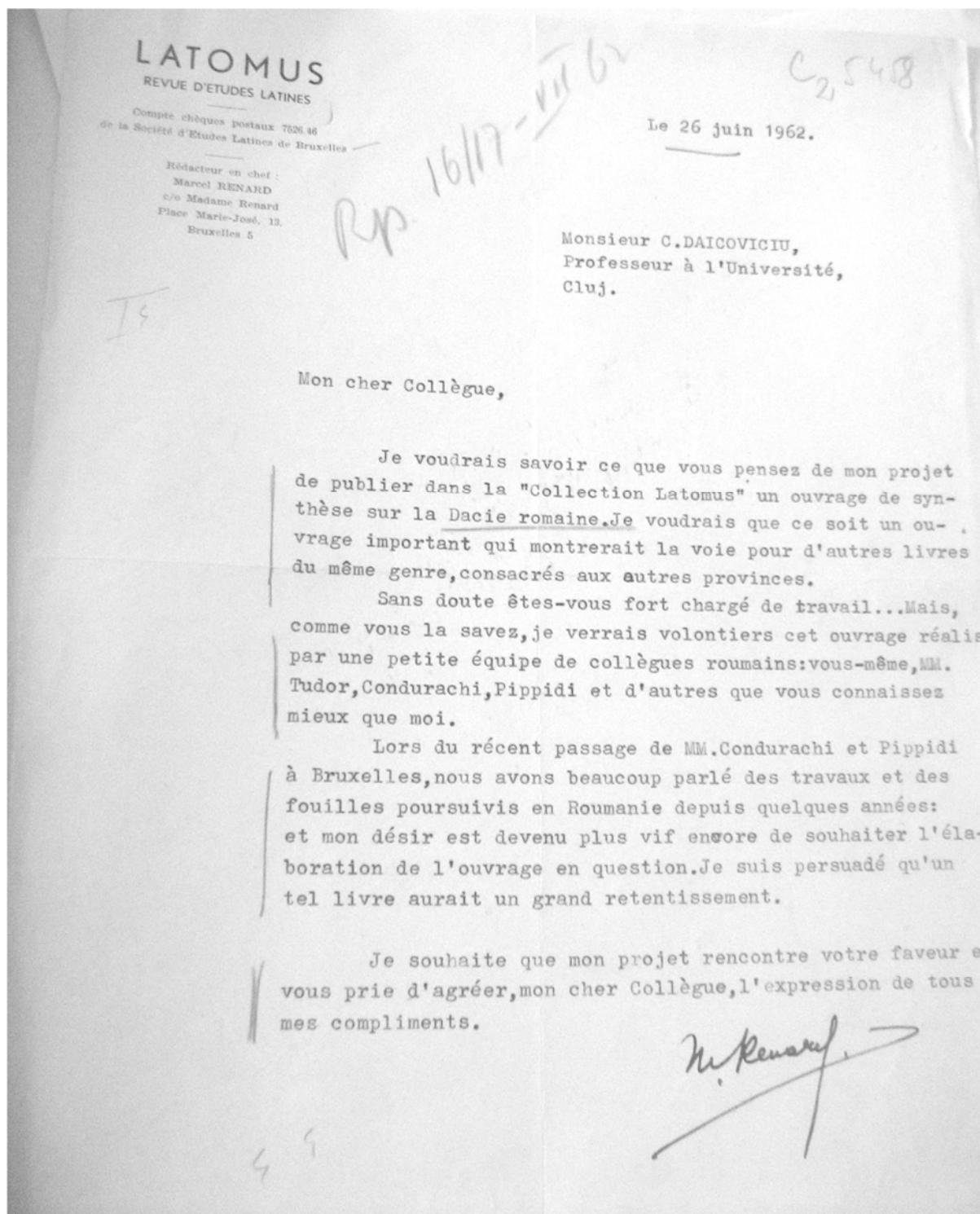

Fig. 2. Scrisoare trimisă de Marcel Renard, redactor șef al Revistei de Studii Latine, *Latomus*, la data de 26 iunie 1962 (M.N.I.T., Fondul Constantin Daicoviciu, C₂5458)

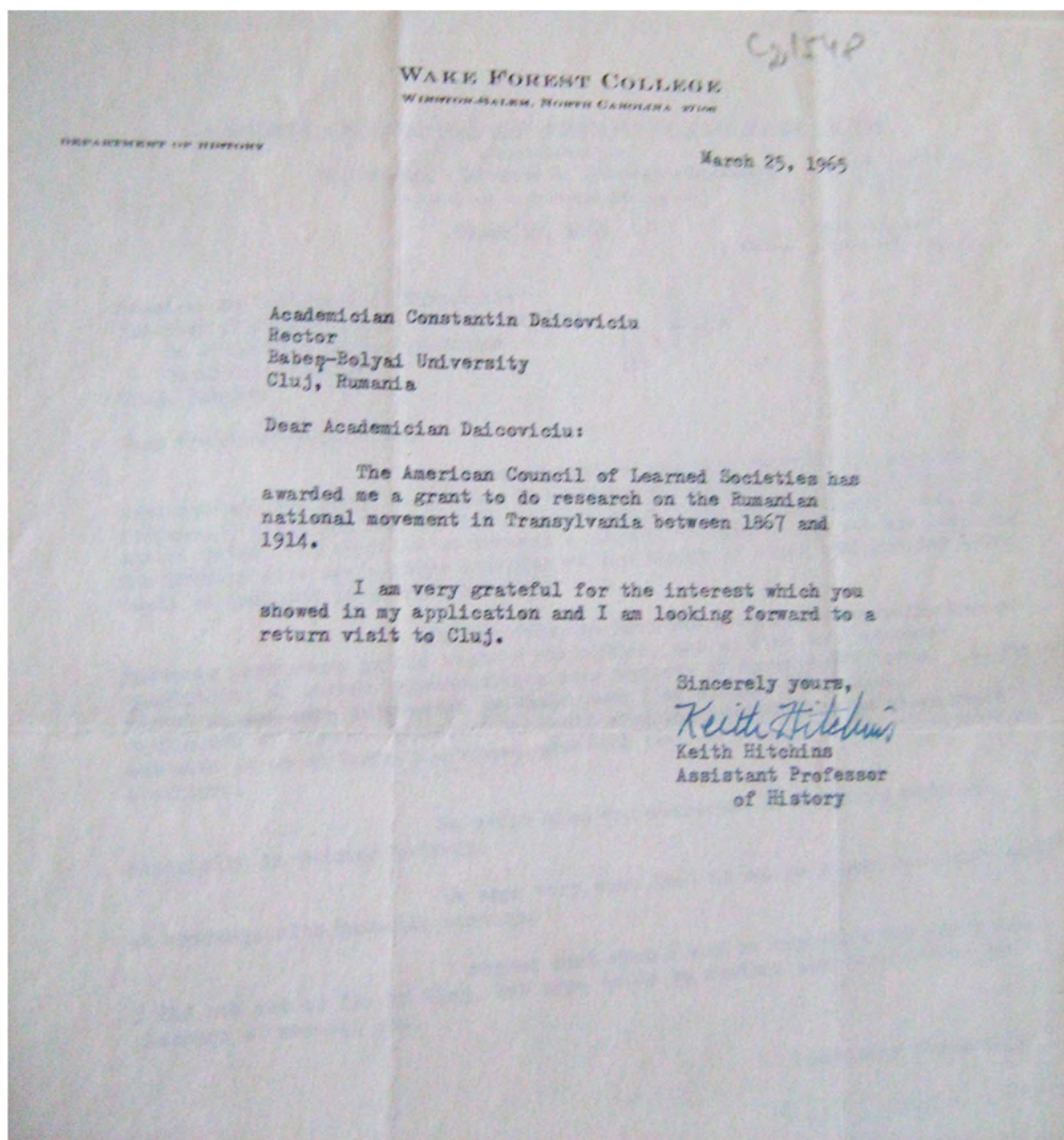

Fig. 3. Scrisoare trimisă de Keith Hitchins, profesor la Wake Forest College/Carolina de Nord, la data de 25 martie 1965 (M.N.I.T., Fondul Constantin Daicoviciu, C₂1548)

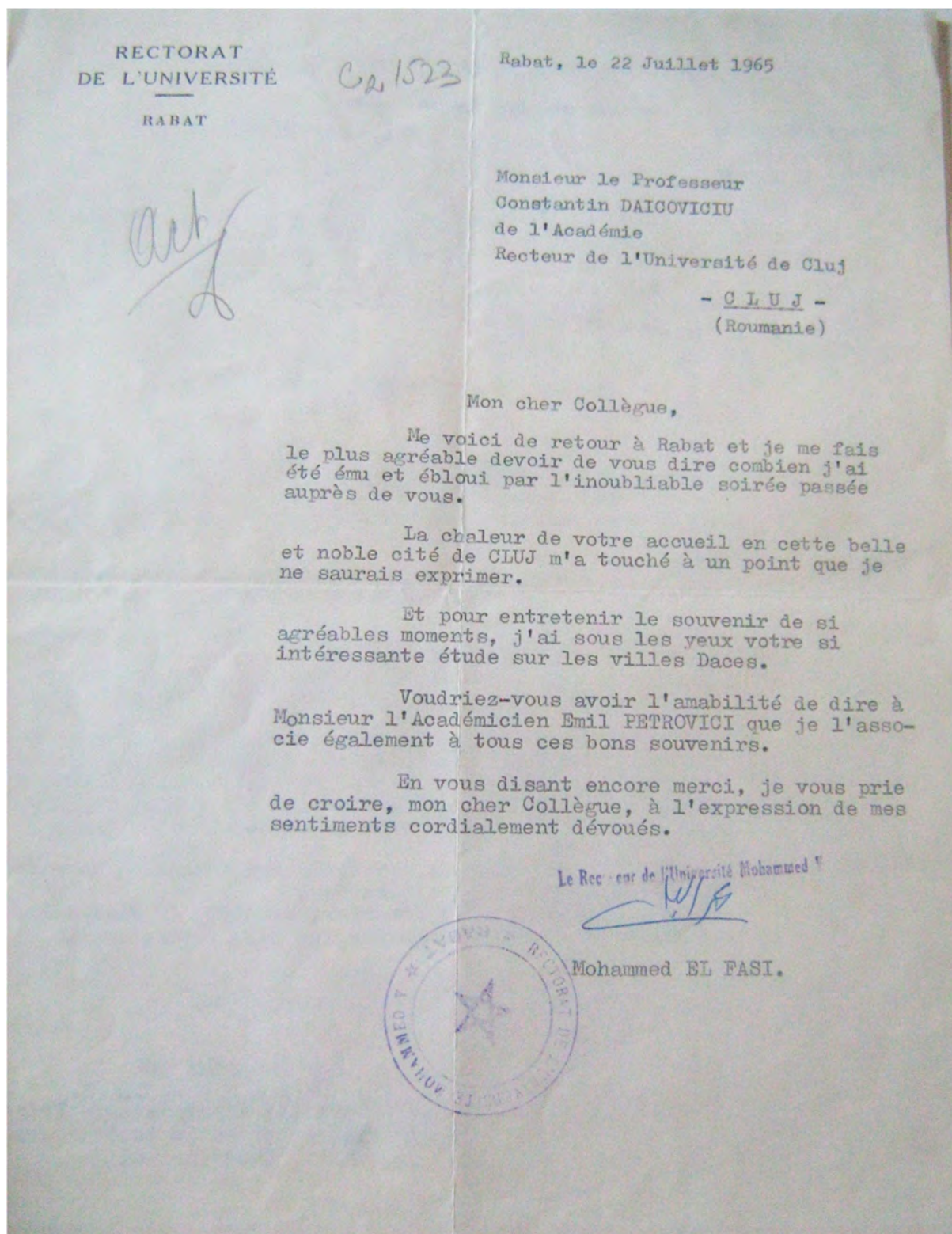

Fig. 4. Scrisoare trimisă de rectorul Universității din Rabat, Mohammed El Fasi, la data de 22 iulie 1965 (M.N.I.T., Fondul Constantin Daicoviciu, C21523)

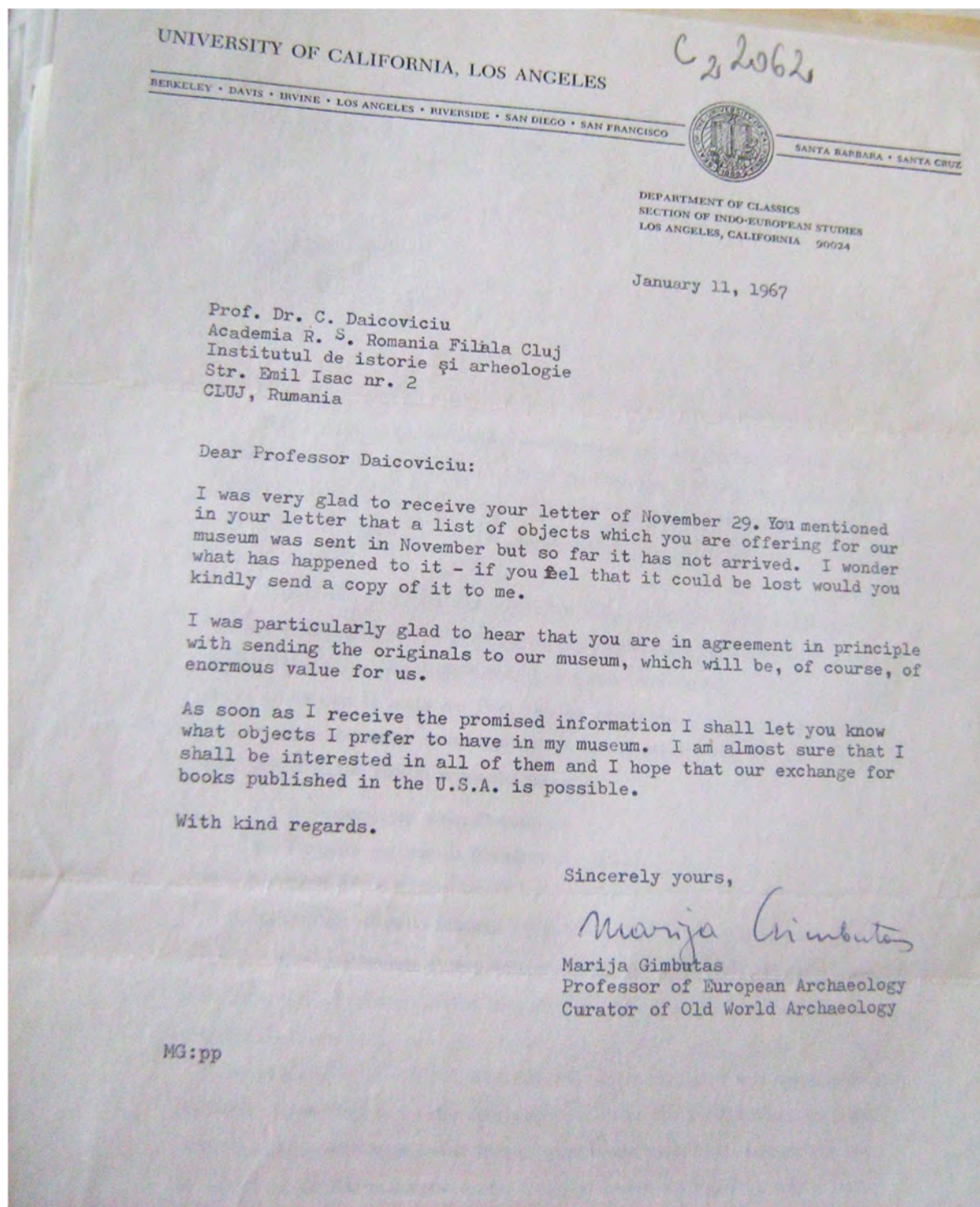

Fig. 5. Scrisoare trimisă de Marija Gimbutas, profesor la Universitatea din California/Los Angeles, la data de 11 ianuarie 1967 (M.N.I.T., Fondul Constantin Daicoviciu, C₂2062)

C₂1708

Columbia University in the City of New York | New York, N. Y. 10027
 DEPARTMENT OF GREEK AND LATIN

711A Philosophy Hall
 12 March 1967

Prof. Acad. Constantin Daicoviciu
 Rector of the University
 "BABES-BOLYAI"
 Cluj, Romania.

Dear Professor Daicoviciu:

I have received with much pleasure your kind letter of 10 February 1967. Thank you very much for replying. I look forward with great interest to visiting your country, and especially Cluj, next summer, with my Berlin colleague, Dr W. Schindler, who will write to you soon.

Die Welt ist ein Dorf. I have just learned that my friend, Sir Ronald Syme, the Camden Professor at Oxford, is also a friend of yours. He is visiting me at my home in New York this week and joins me in sending our best wishes to you in Cluj.

Very sincerely yours,
William M. Calder III
 William M. Calder III
 Professor of Greek and Latin
 Columbia University

Fig. 6. Scrisoare trimisă de William M. Calder III, profesor la Universitatea din Columbia/New York, la data de 12 martie 1967 (M.N.I.T., *Fondul Constantin Daicoviciu*, C₂1708)

C₂1498

UNIVERSITY OF COLORADO
BOULDER, COLORADO 80302

DEPARTMENT OF HISTORY

15 august 1968

Stimate coleg,

Constat cu mare placere ca domnul Aluas va veni la Viena pentru conferinta noastra. Cred ca mitingul va fi interesant si va multumesc pentru decizia de a trimite un reprezentant al Universitatii din Cluj la Viena.

Eu voi fi la Bucuresti intre 30 august si 4 septembrie. Stiu ca este in plina vacanta pentru dv. si de aceea chiar ca nu v-am anuntat aceasta vizita mai din vreme. Totusi, daca cumva sunteti vizibil, asi veni sa va vizitez numai pentru placerea de a va da buna ziua. Plec din SUA la 21 august si sosesc la Bucuresti in 30 august. Stau la Athenae Palace.

Altfel totul merge bine si voi discuta cu Ministerul Invatamintului detalii in legatura cu planurile discutate de noi la Cluj in ianuarie si alte posibilitati de acelasi natura.

In orice caz va trimitem caldele noastre salutari.

Al dv. devotat,

St. Fischer-Galați

Fig. 7. Scrisoare trimisă de Stephen Fischer-Galați, profesor la Universitatea din Colorado, la data de 15 august 1968 (M.N.I.T., Fondul Constantin Daicoviciu, C₂1498)